

**PERHON KUNNAN
PERUSOPETUKSEN
TUEN SUUNNITELMA**

SISÄLLYSLUETTELO

1	Peruslähtökohtia.....	5
2	Tuen suunnitelma.....	6
2.1	Varhainen puuttuminen.....	6
2.2	Lähikouluperiaate.....	7
2.3	Oppilashuolto ja moniammatillisuus.....	7
2.4	Kodin ja koulun yhteistyö.....	8
2.5	Tuen suunnitelman kehittäminen.....	8
3	Tuen tasot.....	10
4	Yleinen tuki.....	11
4.1	Eriyttäminen.....	11
4.2	Tukiopetus.....	12
4.3	Samanaikaisopetus tai tiimiopetus.....	12
4.4	Joustavat opetusmenetelmät.....	12
4.5	Joustavat ryhmittelyt.....	13
4.6	Osa-aikainen erityisopetus.....	13
4.7	Ohjaaja- ja avustajapalvelut.....	14
4.8	Koululykkäys, luokan kertaaminen ja koulun aloituksen aikaistaminen.....	14
5	Tehostettu tuki.....	16
5.1	Pedagoginen arvio.....	16
5.2	Oppimissuunnitelma.....	17
6	Eriytyinen tuki.....	18
6.1	Pedagoginen selvitys.....	18
6.2	Päätös erityisestä tuesta.....	18
6.3	HOJKS (Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma).....	19
6.4	(Kokoaikainen) erityisopetus.....	20
7	Erilaiset mahdollisuudet oppivelvollisuuden suorittamiseen.....	21
7.1	Oppivelvollinen kirjoilla koulussa (Kotikoulu).....	21
7.1.1	Opiskelu toisessa koulussa.....	21
7.1.2	Opiskelu vuosiluokkiin sitomattomasti.....	21
7.2	Oppivelvollinen ei kirjoilla koulussa (Kotiopetus).....	22
7.2.1	Oppivelvollisuus – ei koulupakkoa.....	23
7.2.2	Asuinkunnalla valvontavelvollisuus.....	23
7.2.3	Oppivelvollisuuden sisältö.....	24

7.2.4	Todistukset.....	25
7.2.5	Kotona opiskelevan oppivelvollisen oikeudet ja etuudet.....	26
7.3	Toimintamalli Kotiopetuksen järjestämiseksi Perhon kunnan opetustoimessa.....	26
7.3.1	Kunnan tehtävä.....	26
7.3.2	Perheen tehtävä.....	27
7.3.3	Valvovan opettajan tehtävä.....	28
8	Joustava perusopetus – JOPO Perhossa.....	29
9	Tukitoimet, vastuuhenkilöt ja yhteistyötahot.....	34
10	Toimijat ja heidän vastualueensa.....	36
10.1	Esikoulunopettaja.....	36
10.2	Erityislastentarhaopettaja.....	36
10.3	Luokanohjaaja/luokanopettaja/erityisluokanopettaja.....	36
10.4	Erityisopettaja.....	38
10.5	Rehtori/apulaisrehtori.....	39
10.6	Oppilaanohjaaja.....	39
10.7	Koulunkäyntiavustaja.....	39
10.8	Oppilashuoltotyöryhmä.....	39
10.9	Kuraattori.....	40
10.10	Terveystenhoitaja.....	40
10.11	Perheneuvolan työntekijät.....	41
10.12	Lapsi-/nuorisotyöntekijä.....	42
10.13	Koulun muu henkilökunta.....	42
10.14	Kehitysvammanneuvola.....	42
11	Nivelvaiheet.....	43
11.1	Esikouluun tulevat lapset.....	43
11.2	Esikoulusta alkuopetukseen.....	43
11.3	Alakoulusta yläkouluun.....	44
11.4	Yläkoulusta toiselle asteelle.....	44
11.5	Opettajalta toiselle.....	44
11.6	Koulusta toiseen muuttaminen.....	44
11.7	Kouluun tulevat uudet oppilaat.....	44
12	Testit ja niiden hyödyntäminen.....	45
13	Lomakkeet.....	46
13.1	Tehostetun tuen valikko.....	46
13.2	JOPO – hakemus.....	51

<u>13.3</u>	<u>Pedagogisen arvion lomake.....</u>	<u>55</u>
<u>13.4</u>	<u>Oppimissuunnitelman lomake.....</u>	<u>55</u>
<u>13.5</u>	<u>Pedagogisen selvityksen lomake.....</u>	<u>55</u>
<u>13.6</u>	<u>Erityisen tuen päätöslomake.....</u>	<u>55</u>
<u>13.7</u>	<u>HOJKS-lomake.....</u>	<u>55</u>

1 Peruslähtökohtia

Perhon kunnassa on kolme alakoulua. Esiopetusta annetaan koulujen yhteydessä omissa opetusryhmissään. Hoidontarpeen ja ryhmäkokojen niin vaatiessa tarvittaessa esiopetusta annetaan myös päiväkotia Satulinnassa. Luokat 7-9 toimivat omassa yksikössään koulukeskuksessa. Joustavan perusopetuksen toimintamallia jatketaan tarvittaessa yläkoulussa integroituna.

Opetus järjestetään lähikoulussa ja erityisoppilaat integroidaan perusryhmiin mikäli mahdollista. Lähin koulu on oppilaan lähikoulu, mutta lähikouluksi voidaan osoittaa myös muu koulu oppilaan kokonaistarpeet huomioiden. Kasvatus- ja opetuslautakunta päättää oppilaan koulupaikasta oman kunnan ulkopuolella, samoin kuin vieraskuntalaisen oppilaan ottamisesta Perhon opetustoimen yksikköön. Erityisopettajat konsultoivat ja antavat tukea opettajille oppilaiden yleisen, tehostetun ja erityisen tuen eri vaiheissa

2 Tuen suunnitelma

Perhon perusopetuksessa tullaan toteuttamaan tuen suunnitelmaa hyvän opetuksen ja kasvatuksen järjestämisessä syksystä 2010 alkaen. Tuen suunnitelma on päivitetty tammikuussa 2016.

Tuen suunnitelman tavoitteena on, että suunnitelman mukaiset järjestelyt auttavat kaikkia koulun aikuisia ja koulun yhteistyöverkoston jäseniä toimimaan yhtenevästi ja yhdessä:

- **tukien kaikkien oppilaiden etenevää oppimista ja hyvää kasvua = yleinen tuki,**
- **ehkäisten tuen tarpeen kasvua ja havaiten kasvavan tuen tarpeen mahdollisimman varhain,**
- **antaen riittävästi tehostettua tukea sitä tarvitsevalle ja**
- **antaen riittävästi erityistä tukea sitä tarvitsevalle.**

Avainkäsitteitä opetuksen tuen kehittämisessä ovat varhainen puuttuminen, lähikouluperiaate ja inklusiivinen opetus, oppilashuolto ja moniammatillisuus sekä kodin ja koulun yhteistyö.

2.1 Varhainen puuttuminen

Varhainen puuttuminen on tuen tarjoamista lapsen varhaisvuosina sekä mahdollisimman nopeasti ongelmien ilmaannuttua missä vaiheessa tahansa lapsen tai nuoren koulupolkua. Käytettävät tukitoimet perustuvat kehitysriskien tuntemiseen, kehityksen tarkkaan havainnointiin ja arviointiin. Puuttuminen perustuu usein lasta tai nuorta lähellä olevien henkilöiden huoleen.

Lapsen varhaisvuosina tehdyillä havainnoilla ja tukitoimilla pystytään puuttumaan varhain ja tehokkaasti mahdollisiin ongelmiin sekä pysäyttämään niiden syveneminen ja pitkäaikaistuminen. Tähän työhön osallistuvat kaikki lapsen kanssa toimivat aikuiset kotona, terveydenhuollossa, sosiaalitoimessa, päivähoidossa ja koulussa. Kaikissa tapauksissa ongelmiin puuttuminen ja tukitoimet suunnitellaan sekä toteutetaan moniammatillisesti yhteistyössä huoltajien kanssa.

2.2 Lähikouluperiaate

Oppilas opiskelee lähikoulussa. Myös erityistä tukea tarvitsevan oppilaan osalta opetusta järjestettäessä selvitetään lähikoulun mahdollisuudet oppilaan opettamiseen. Tällöin arvioidaan opetuksen edellyttämä koulun tarvitsemat resurssit ja tukitoimet. Jos tilannearvio osoittaa, että oppilaan tuen tarve on niin vaativa, ettei opetusta voida järjestää lähikoulussa, tulee opetus järjestää siellä, missä opetus voidaan toteuttaa oppilaan edun mukaisesti.

Inklusiivinen opetus tarkoittaa opetuksen järjestämistä niin, että jokainen oppilas saa riittävän ja oikea-aikaisen tuen oppimiselleen ja muulle kasvulleen esikoulusta alkaen koko peruskoulun ajan. Inklusiivisuus on periaate, joka edellyttää sekä järjestelmän että toimintarakenteiden kehittämistä. Silloin kehitetään myös koulun toimintakulttuuria ja pedagogisia menetelmiä, jotka edistävät kaikkien oppilaiden hyvää kasvua ja kehitystä sekä onnistumista opinnoissaan.

Alueellamme erityisen tuen piiriin kuuluvan oppilaan koulunkäynti pyritään järjestämään lähikoulussa. Toiminta-alueittain perustuva opetus järjestetään erityisluokassa pääsääntöisesti.

2.3 Oppilashuolto ja moniammatillisuus

Oppilashuoltoon kuuluu oppilaiden fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista huolehtiminen. Sillä edistetään oppilaan tasapainoista kasvua ja kehitystä, edistetään välittämisen ja myönteisen vuorovaikutuksen kulttuuria kouluyhteisössä sekä varmistetaan kaikille tasavertainen oppimisen mahdollisuus. Oppilashuollon avulla pyritään ehkäisemään ja tunnistamaan oppimisen esteitä ja oppimisvaikeuksia sekä muita ongelmia riittävän ajoissa sekä puuttumaan niihin. Tavoitteena on luoda turvallinen ja terve oppimis- ja työympäristö, suojata mielenterveyttä ja edistää työyhteisön hyvinvointia.

Oppilashuolto kuuluu kaikille kouluyhteisössä työskenteleville, ja sitä toteutetaan yhteistyössä kotien kanssa. Vaikeampia asioita voidaan pohtia myös moniammatillisessa oppilashuoltoryhmässä, johon kuuluvat erityisopettajat, rehtori, opinto-ohjaaja, kouluterveydenhoitaja, kuraattori sekä perheneuvolan psykologi ja sosiaalityöntekijä. Tarpeen mukaan pidetään yhteyttä myös koulun ulkopuolisiin asiantuntijoihin, joita voivat olla

oppilasta hoitavat ja tutkivat asiantuntijat tai perheen kanssa muuten yhteistyötä tekevät tahot. Kunnan lastensuojelutoimi on mukana lastensuojeluun liittyvissä asioissa.

2.4 Kodin ja koulun yhteistyö

Kodin ja koulun yhteistyöllä tarkoitetaan koulun henkilöstön ja oppilaiden huoltajien välistä vuorovaikutusta. Lähtökohtana yhteistyölle on lapsen ja nuoren tarpeisiin vastaaminen, huolenpito, oikeudenmukaisuus ja vastuu. Tavoitteena on tukea jokaisen lapsen ja nuoren tervettä kasvua, kehitystä ja oppimista. Kotien kanssa tehtävä yhteistyö on tärkeä osa koulun toimintaa. Se edellyttää aktiivisuutta ja sitoutumista molemmilta osapuolilta.

Yhteistyömuotoja kodin ja koulun välillä:

- koulun tiedotteet
- molempiin suuntiin tapahtuva yhteydenpito: reissuvihot, puhelinsoitot, keskustelut ja neuvottelut, arviointikeskustelut
- vanhempainillat ja -tapaamiset
- erilaiset teema- ja liikuntapäivät, retket, leirikoulut ja juhlat
- avointen ovien päivät
- vanhempainyhdistykset
- Wilma

2.5 Tuen suunnitelman kehittäminen

Kuntakohtainen moniammatillinen opetuksen tuen kehittämisryhmä kokoontuu kahdesti vuodessa. Kunnan perusopetuksen rehtori toimii kokoonkutsujana. Kehittämisryhmä toimii vertaistukena ja konsultaatioväylänä kunnan sisällä. Lisäksi se arvioi Tuen suunnitelman toteutumista ja esittää kasvatus- ja opetuslautakunnalle tarvittavia muutoksia. Siihen kuuluvat perusopetuksen rehtori/rehtorit, erityisopettajat, oppilaanohjaaja, kuraattori/kasvatusohjaaja, kouluterveydenhoitaja ja sosiaalipsykiatrisen keskuksen edustajat sekä opettajaedustajia.

Alueelliseen kehittämisryhmään kuuluu jokaisesta kunnasta kaksi kuntakohtaisen kehittämisryhmän jäsentä. Kokouksessa sovitaan aina seuraava kokoontuminen. Ryhmän

tehtävänä on muodostaa alueellinen vertaistukiryhmä kunnallisille toimijoille ja arvioida ja kehittää alueellista toimintamallia. Kehittämissuhteet toimitetaan kunnalliselle kehittämissuhteelle, joka esittää tarvittavat muutokset kasvatus- ja opetuslautakunnalle.

3 Tuen tasot

Yleistä tukea ovat kaikki ne kunnan opetustoimen, koulun ja opettamisen tasolla tapahtuvat toimet, joilla pyritään hyvään opetukseen ja kasvatukseen.

Oppilaalle, joka tarvitsee oppimisessaan tai koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, tulee antaa **tehostettua tukea** hänelle tehdyn **oppimissuunnitelman** (Liite 3) mukaisesti. Tehostetun tuen aloittaminen ja järjestäminen tulee käsitellä opettajien **pedagogiseen arvioon** (Liite 2) perustuen moniammatillisesti kyseisen koulun omassa **oppilashuoltotyöryhmässä**. (Perusopetuslaki 4 luku § 16 a)

Määräajoin oppimissuunnitelmaa tarkistetaan ja mikäli huomataan, etteivät tehostetun tuen toimet ole riittäviä, laaditaan moniammatillinen **pedagoginen selvitys** (Liite 4), jota käsitellään **oppilashuoltotyöryhmässä** ja sen perusteella **oppilashuoltotyöryhmä** tekee tarvittaessa **päätöksen erityisestä tuesta** (Liite 5). Päätöksen perusteella laaditaan **henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)** (Liite 6).

4 Yleinen tuki

Yleinen tuki tarkoittaa kodin ja koulun välistä yhteistyötä, opiskelun ohjausta, tukiopetusta, oppimissuunnitelman käyttöä, oppilashuoltoa ja kerhotoimintaa. Jokaisella oppilaalla on oikeus saada opiskeluunsa tarvittavaa tukea. Yleisellä tuella voidaan ehkäistä ja poistaa oppimisen esteitä sekä näin ollen vähentää oppilaiden tarvetta erityiseen tukeen.

Jokaisen oppilaan oppimista tuetaan tarvittaessa. Tukena ovat esim. eriyttäminen, joustavat ryhmittelyt, tiimiopettajuus, kodin ja koulun yhteistyö, oppilaan ohjaus, oppilashuollon tuki, oppimissuunnitelma, tukiopetus, osa-aikainen erityisopetus, kerhotoiminta, iltapäivätoiminta, apuvälineet, avustajapalvelut sekä ohjaus- ja tukipalvelut.

4.1 Eriyttäminen

Perusopetuslain 628/1998, 3 §:n mukaisesti opetus tulee järjestää oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti. Eriyttämistä tarvitaan oppilaille, jotka etenevät nopeammin ja kaipaavat lisähaasteita sekä oppilaille, joiden on vaikea pysyä oppimisessa mukana. Opetuksen eriyttäminen tarkoittaa sitä, että opettaja huomioi oppilaiden erilaiset oppimisedellytykset eriyttämällä opetustaan yleisopetuksen opetussuunnitelmassa määriteltyjen tavoitteiden rajoissa. Eriyttäminen on ensisijainen keino tukea oppilasta. Opettaja valitsee käyttämänsä eriyttämismuodon oppilaan ja opetettavan asian perusteella.

Eriyttämismuotoina yleisopetuksessa voi olla esim. seuraavat toimenpiteet:

- oppiaineksen määrä ja/tai tehtävät voivat olla erilaiset eri oppilailla
- yhteinen opetustuokio, erilaiset tehtävät ja harjoitteet
- erilainen tehtävien tekotapa erilaisille oppijoille - joku voi piirtää, toinen kirjoittaa, kolmas tehdä suullisen esityksen opittavasta kokonaisuudesta
- eri määrä kotitehtäviä
- erilaiset ryhmittelyt – erilaiset tehtävät
- erilaiset oppimisvälineet tai selkeämmät oppimateriaalit
- enemmän henkilökohtaista ohjausta
- erityisopettaja samanaikaisopettajana
- apuvälineiden käyttö (tietokone jne.)

- eri kirjasintyyppi
- suullinen koe, aikuinen toimii kirjuriina kokeessa
- sanaselityslistat vaikeista, keskeisistä käsitteistä
- tunnin kulku tiedossa etukäteen/ taululla
- joustavat ryhmittelyt

4.2 Tukiopetus

Opinnoissaan tilapäisesti jälkeen jääneille tai tukea tarvitseville oppilaille tulee järjestää tukiopetusta (PL 16§). Tukiopetuksella tarkoitetaan, että oppilaan opetusta eriytetään yksilöllisillä tehtävillä, ajankäytöllä ja ohjauksella. Tukiopetusta on tarjottava heti, kun oppilaalla ilmenee vaikeuksia jossain oppiaineessa.

Aloitteen tukiopetuksen antamisesta oppilaalle tekee ensisijaisesti opettaja. Tukiopetus järjestetään yhteisymmärryksessä oppilaan huoltajan kanssa. Huoltajalle tulee antaa tietoa tukiopetusjärjestelystä sekä palautetta sen etenemisestä. Tukiopetusta tulee järjestää niin usein ja laajasti kuin oppilaan koulumenestyksen kannalta on tarkoituksenmukaista. Tukiopetus annetaan oppilaan työjärjestyksen mukaisten oppituntien ulkopuolella.

4.3 Samanaikaisopetus tai tiimiopetus

Samanaikais- tai tiimiopetuksessa luokan-/aineenopettaja(t) ja/tai erityisopettaja toteuttavat opetusta yhdessä, jolloin on mahdollista antaa oppilaille enemmän henkilökohtaista ohjausta ja eriyttää opetusta. Samanaikaisopetus edellyttää opettajilta suunnittelua yhteisistä opetuksen tavoitteista, työskentelytavoista ja työnjaosta.

4.4 Joustavat opetusmenetelmät

Opetusmenetelmät ovat joukko vuorovaikutuksen muotoja, joiden avulla edistetään opiskelijan oppimista, aktivointia ja motivointia. Opetusmenetelmällä opettaja organisoii opetusta sekä aktivoi ja motivoi oppijoita.

Taitava opettaja hallitsee useita opetusmenetelmiä ja kykenee valitsemaan tarkoituksenmukaiset opetusmenetelmät ja käyttämään niitä vaihtelevasti erilaisissa opetustilanteissa. Erilaisia opetusmenetelmiä on olemassa valtavasti, yleisesti käytettyjä

että tehostettua tukea tarvitseva oppilas pystyy opiskelemaan oman luokkansa mukana. Osa-aikaista erityisopetusta voidaan antaa myös erityisen tuen piirissä oleville oppilaille.

4.7 Ohjaaja- ja avustajapalvelut

Vammaisella tai muulla erityistä tukea tarvitsevalla oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, opetus- ja oppilashuoltopalvelut sekä erityiset apuvälineet (PL 628/1998 31§).

Ohjaajan tuen tarve määritellään moniammatillisesti yhteistyössä kodin ja koulun kanssa. Ohjaajan merkitys ja hyöty korostuu varhaisen puuttumisen keinona. Kasvatus- ja opetuslautakunta päättää ohjaajapalvelun myöntämisestä. Ohjaajan soveltuvuus ja koulutus tehtävään ovat keskeisiä tekijöitä tavoitteellisessa työskentelyssä opettajan työparina.

Apuvälineet helpottavat oppilaan koulunkäyntiä. Oppimisympäristö pyritään järjestämään sellaiseksi, että apuvälineistä sekä oppimateriaali tukevat mahdollisimman hyvin erilaisen oppijan oppimista ja vuorovaikutusta.

4.8 Koululykkäys, luokan kertaaminen ja koulun aloituksen aikaistaminen

Luokan kertaamista voidaan miettiä, mikäli oppilasta ei pidetä tarpeeksi kypsänä siirtymään seuraavalle luokalle tai jos oppilas ei ole saavuttanut oppimiselle annettuja tavoitteita. Myös esiopetus on mahdollista kerrata, jos oppimisvalmiudet eivät ole riittävästi kehittyneet. Luokan kertaaminen ei kuitenkaan ole ensisijainen ratkaisu vaan ensin tarjotaan muuta yleistä ja tehostettua tukea. Luokan kertaamisesta päättää rehtori ja oppilasta opettavat opettajat yhdessä konsultoiden moniammatillisen oppilashuoltotyöryhmän kanssa. Vanhempien kansa tehdään tiiviisti yhteistyötä.

Joskus asiantuntija suosittelee lapselle perusopetuksen aloittamista vuotta säädettyä myöhemmin. Tämän ns. lykkäysvuoden tarkoituksena on antaa lapselle tukea niihin taitoihin, joihin hän tarvitsee erityistä tukea. Perusopetuksen rehtori tekee päätöksen koululykkäyksestä asiantuntijalausunnon pohjalta.

Mahdollinen luokan kertaaminen tai koululykkäys harkitaan aina tapauskohtaisesti lapsen etua ajatellen.

Jos vanhemmat haluavat koululykkäystä tai aikaistamista lapselleen, tarvitaan lapsen kehityksestä asiantuntijalausunto (perusopetuslaki 27§). Asiantuntijalausunnon hankkimisesta huolehtivat huoltajat.

5 Tehostettu tuki

Jos oppilaalle yleisen tuen piiriin kuuluvat tukitoimet eivät riitä, siirrytään tehostetun tuen toimiin. Tehostettu tuki tarkoittaa ennaltaehkäisevien yleisten tukitoimenpiteiden tehostamista määrällisesti ja laadullisesti sekä opetuksen järjestämistä riittävän pienissä ryhmissä. Tällaisia tukitoimia ovat mm. eriyttäminen, samanaikaisopetus, tukiopetus, osa-aikainen erityisopetus, ohjaajapalvelut, oppilashuollollinen tuki sekä erilaiset pedagogiset ratkaisut.

Tehostetun tuen muotoja käytetään silloin, kun oppilas tarvitsee säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja. Tehostetun tuen toimin tuetaan oppimista ja kasvua sekä ehkäistään oppilaan oppimiseen, sosiaaliseen vuorovaikutukseen tai kehitykseen liittyvien ongelmien kasvamista, monimuotoistumista sekä syrjäytymistä.

Ennen tehostettuun tukeen siirtymistä opettaja tekee oppilaasta pedagogisen arvion (Liite 2). Yläkoululla kyseisen aineen opettaja tekee oppilaalle pedagogisen arvion. Tehostetun tuen tarve todetaan oppilashuoltoryhmässä ja oppilaalle laaditaan oppimissuunnitelma (Liite 3). Luokanopettaja / aineenopettaja sekä erityisopettaja tarkkailevat säännöllisesti tehostetun tuen tarvetta. Jos tehostetun tuen tarve on poistunut, oppilas siirtyy yleisen tuen piiriin. Jos tehostetun tuen tarve taas ei ole poistunut, oppimissuunnitelmaa päivitetään. Päivittämisestä vastaa joko luokanopettaja tai aineenopettaja lukuvuosittain.

5.1 Pedagoginen arvio

Pedagoginen arvio (Liite 2) tehdään, kun havaitaan, että oppilas tarvitsee säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja. Arvion tekee ensisijaisesti se opettaja, joka opettaa luokkaa / oppiainetta. Arvio tehdään tarvittaessa yhteistyössä erityisopettajan, muiden opettajien ja asiantuntijoiden kanssa.

Pedagogisessa arviossa määritellään, mitkä ovat lapsen vahvuudet ja tuen tarpeet sekä millaisia tukitoimia lapsi tarvitsee. Arviossa kuvataan oppilaan opiskelu- ja työskentelytaitoja sekä hänen aktiivisuuttaan koulutyössä. Jos lapsi tarvitsee arvion perusteella tehostettua tukea, hänelle laaditaan oppimissuunnitelma.

5.2 Oppimissuunnitelma

Kun oppilas on siirretty tehostetun tuen piiriin, hänelle on laadittava oppimissuunnitelma (Liite 3). Sen lähtökohtana on pedagoginen arvio, johon on kirjattu oppilaan vahvuudet ja vaikeudet sekä riskitekijät.

Oppimissuunnitelma sisältää lapsen kasvulle ja kehitykselle asetettavat tavoitteet. Oppimissuunnitelmaan kirjataan ne muutokset ja tukitoimet, joita oppimisympäristössä tarvitaan, samoin tuki- ja oppilashuoltopalvelut, niistä vastaavat tahot sekä edistymisen seuranta ja arviointi. Siihen kirjataan myös jo käytössä olevat tukitoimenpiteet ja niiden vaikutukset oppimiseen, sekä mietitään mahdollisia uusia tukimuotoja ja päätetään seurannasta. Seurannan aikataulusta sovitaan tapauskohtaisesti vähintään kuitenkin kerran lukuvuodessa. Oppimissuunnitelmaa tehtäessä voidaan käyttää soveltuvin osin Tehostetun tuen valikkoa (Liite 1).

Oppimissuunnitelman laatimisesta vastaa ensisijaisesti oppilaan oma opettaja yhteistyössä oppilaan, huoltajien sekä oppilaan koulunkäyntiin liittyvien ammattilaisten kanssa. Oppimissuunnitelman tekemisessä korostuu moniammatillisuus. Suunnitelmaa arvioidaan säännöllisesti ja sen käyttöä jatketaan määräaikaisesti, kunnes sen tarve poistuu. Oppilas voi siirtyä tehostetusta tuesta erityiseen tukeen (Liite 5).

6 Erityinen tuki

Jos oppilaalle annettu tehostettu tuki ei riitä, tehdään moniammatillisena yhteistyönä arvio erityisen tuen tarpeesta eli pedagoginen selvitys (Liite 4), moniammatillisessa oppilashuoltotyöryhmässä. Pedagogisen selvityksen perusteella rehtori tekee hallinnollisen päätöksen oppilaan siirtämisestä erityisen tuen piiriin ja oppilaalle laaditaan HOJKS eli henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma.

Erityisen tuen piiriin kuuluvat oppilaat, joilla on pidennetty oppivelvollisuus sekä oppilaat, joiden opetusta ei vamman, sairauden, kehityksessä viivästyksen tai tunne-elämän häiriön tms. vuoksi voida muuten antaa. Edellä tarkoitettussa tilanteessa erityisen tuen päätös voidaan tehdä koko perusopetuksen ajaksi. Psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella heidän opetuksensa perustuu yksilöllistettyihin oppimääriin tai opiskelu tapahtuu toiminta-alueittain.

6.1 Pedagoginen selvitys

Ennen kuin erityinen tuki voidaan ottaa käyttöön, laaditaan oppilaasta ja hänen oppimisedellytyksistään moniammatillisesti pedagoginen selvitys (Liite 4), jota käsitellään moniammatillisessa oppilashuoltotyöryhmässä. Selvityksessä todetaan oppilaan vahvuudet ja yksilölliset tukitarpeet, siinä esitetään millaista tehostettua tukea oppilas on saanut ja arvio siitä, millaisia pedagogisia ja oppilashuollollisia järjestelyjä jatkossa tarvitaan oppilaan oppimisen ja kasvun tukemiseksi. Tarvittaessa pedagogista selvitystä voidaan täydentää muilla lausunnoilla, kuten psykologisella tai lääketieteellisellä asiantuntijalausunnolla tai vastaavalla sosiaalisella selvityksellä.

6.2 Päätös erityisestä tuesta

Pedagogisen selvityksen perusteella moniammatillinen oppilashuoltotyöryhmä laatii kirjallisen lausunnon (Liite 5) rehtorille, joka tekee kirjallisen, hallinnollisen päätöksen oppilaan siirtämisestä erityisen tuen piiriin ja oppilaille tehdään HOJKS eli henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (Liite 6) moniammatillisena yhteistyönä. Ennen oppilaan siirtämistä erityisen tuen piiriin on rehtorin kuultava sekä oppilasta (ikäkauden ja edellytysten mukaan), että huoltajia.

Erityisen tuen päätös on määräaikainen ja se on tarkistettava ainakin 2. ja 6. vuosiluokan jälkeen. Määräaikaisen päätöksen tekee rehtori, mutta tarvittaessa päätös voidaan purkaa kesken kaudenkin. Ellei oppilaalla ole enää tarvetta erityiseen tukeen hänet siirretään tehostetun tai yleisen tuen piiriin. Tällöin myös oppimissuunnitelma tehdään tarvittaessa uudelleen. Purkupäätöstä edeltää seurantavaihe ja siihen voi tarvittaessa hakea psykologin lausunnon. Yhteistyö vanhempien kanssa on tärkeää.

Erityisen tuen päätöksessä määritellään oppilaan opetuksen järjestämispaikka, pääsääntöinen opetusryhmä, tukipalvelut (esim. ohjaaja) ja yksilöllistetyt oppimäärät yhdessä tai useammassa oppiaineessa. Erityisenä tukena oppilaalle voidaan antaa erityisopetusta joko koko- tai osa-aikaisesti, ohjaajapalvelua sekä tarpeelliseksi katsottuja terapia- ja muita tukipalveluja.

6.3 HOJKS (Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma)

Erityisen tuen piiriin otetulle tai siirretylle oppilaalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämisen suunnitelma (HOJKS) (Liite 6). Suunnitelman laatimiseen osallistuvat oppilaan opetuksesta vastaavat opettajat, oppilaan huoltajat, kykyjensä mukaan myös oppilas itse ja mahdollisesti myös muita oppilashuollon asiantuntijoita. Suunnitelman laatimisessa hyödynnetään jo oppilaalle tehtyä oppimissuunnitelmaa.

HOJKS on määräaikainen pedagoginen asiakirja, joka tarkistetaan vähintään kerran vuodessa. Suunnitelman tehtävänä on tukea pitkäjänteisesti oppilaan yksilöllistä oppimisprosessia. HOJKS sisältää oppilaan oppimiseen ja kehitykseen liittyvät tavoitteet, pedagogiset menetelmät sekä muut tarvittavat tukitoimet. HOJKS:ssa määritellään myös oman opettajan, erityisopettajan ja ohjaajan välinen työnjako.

Arviointi perustuu yleiseen oppimäärään tai HOJKS:ssa määriteltyyn yksilölliseen oppimäärään. Oppilaan tuen tarpeen, opetuksen sisältöjen ja tavoitteiden muuttuessa HOJKS tulee päivittää. Mikäli HOJKS:n päivittämisen yhteydessä on tarvetta muuttaa niitä tukitoimia, jotka on määritelty erityisen tuen päätöksessä, tarvitaan uusi hallinnollinen erityisen tuen päätös.

6.4 (Kokoaikainen) erityisopetus

Jos oppilaan opiskelu muun opiskelun yhteydessä ei ole mahdollista tai oppilaan kehityksen kannalta tarkoituksenmukaista, on opetus järjestettävä osin tai kokonaan erityisopetuksessa/pienryhmässä. Jokaiselle erityisopetukseen otetulle tai siirretylle oppilaalle laaditaan opetussuunnitelmaan perustuva henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Tavoitteena on järjestää jokaiselle oppilaalle hänen kasvuun ja kehitystä tukeva koulumuoto.

Pienryhmäopetuksessa kokonaan tai osittain voivat opiskella mm. oppilaat joilla on kehitysviivästymä, kehitysvamma, autismi, kielihäiriö, oppimisvaikeus tai sopeutumattomuus. Mikäli oppilas ei kykene opiskelemaan omassa ryhmässään, voi hän siirtyä väliaikaisesti pienryhmään harjoittelemaan niitä sosiaalisia taitoja tai opiskelutaitoja, jotka häneltä puuttuvat tai tarvitsevat enemmän harjoitusta. Pienryhmäopetuksessa tavoitteita ovat oppimisvaikeuksien poistaminen ja lieventäminen, yksilöllisen oppimisen turvaaminen, kommunikointitaitojen kartuttaminen, motorisen kehityksen edistäminen sekä sosiaalisuuden, omatoimisuuden ja itsenäistymisen lisääminen.

Pienryhmäopetuksen menetelmät ovat yksilöllisiä oppilaan tarpeen mukaan. Menetelmiä ovat mm. strukturoitu opetus, puhetta tukevat ja – korvaavat kommunikointimenetelmät ja joustavat yksilölliset lukemaan opettamisen menetelmät. Pienryhmäopetuksen sisällöt seurailevat yleisopetuksen linjoja kuitenkin niin, että oppilaan kehitystaso ja hänen edellytykset huomioidaan oppiaineiden valinnassa, sisältöjen laajuudessa ja/tai opetusjärjestelyissä. Silloin kun opetusta ei voida oppilaan vaikean vamman tai vaikean sairauden vuoksi järjestää oppiaineittain laaditun oppimäärän mukaisesti, opetus järjestetään toiminta-alueittain. Opetussuunnitelmaan kuuluvat toiminta-alueet ovat motoriset taidot, kieli ja kommunikaatio, sosiaaliset taidot, päivittäisten toimintojen taidot ja kognitiiviset taidot.

7 Erilaiset mahdollisuudet oppivelvollisuuden suorittamiseen

Seuraavassa esitellään eri mahdollisuuksia oppivelvollisuuden suorittamiseen, jos normaali kouluopetus ei jostain syystä onnistu tai ole mahdollista. Luvussa 1 käsitellään Kotikoulun (=kun oppivelvollinen on kirjoilla koulussa), luvussa 2 Kotiopetuksen (=kun oppivelvollinen ei ole kirjoilla koulussa) mahdollisuuksia ja lopuksi luvussa on 3 toimintamalli Kotiopetuksen järjestämiseksi Perhon kunnan opetustoimessa. Siinä on kerrottu kunnan, kodin ja valvojan opettajan tehtävät Kotiopetusta järjestettäessä.

7.1 Oppivelvollinen kirjoilla koulussa (Kotikoulu)

Koulun kirjoilla tapahtuvaan kotiopetukseen liittyy Perusopetuslain §18 sisältäen seuraavat kohdat: "Oppilaan opiskelu voidaan järjestää osittain toisin kuin tässä laissa ja sen nojalla säädetään ja määrätään, jos:

- 1) oppilaalla katsotaan joltakin osin ennestään olevan perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot ja taidot;
- 2) perusopetuksen oppimäärän suorittaminen olisi oppilaalle olosuhteet ja aikaisemmat opinnot huomioon ottaen joltakin osin kohtuutonta; tai
- 3) se on perusteltua oppilaan terveydentilaan liittyvistä syistä."

7.1.1 Opiskelu toisessa koulussa

Oppivelvollisuuden suorittaminen voi tapahtua jonkin opetuksen järjestäjän ylläpitämän perusopetuslain mukaisen koulun ohjaamana ja valvomana, jolloin oppivelvollinen on kirjoilla oppilaana ulkopuolisessa koulussa josta saa oppikirjat ja joka valvoo edistymistä. Tällöin koulusta voi myös tulla opettaja oppilaan kotiin tai muuhun asuinpaikkaan (esimerkiksi perhekoti, sairaala tai huostaan otettujen lasten sijoituspaikkana toimiva lastensuojelulaitos). Tällaisessa kotikoulussa on useimmiten kyse oppilaaseen liittyvästä esimerkiksi terveydellisestä tai sosiaalisesta syystä, joka tekee tavallisen koulun käynnistä vaikeaa tai mahdotonta.

7.1.2 Opiskelu vuosiluokkiin sitomattomasti

Opetus voidaan suunnitella vuosiluokkiin sitomattomasti. Tällöin oppilas opiskelee edelleen omassa opetusryhmässään, mutta etenee opinnoissaan vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijaan oman opinto-ohjelman mukaisesti. Hänen opinto-ohjelmansa koostuu opetussuunnitelmassa määritellyistä opintokokonaisuuksista (esim. kurssi), joita hän suorittaa edeten kokonaisuudesta toiseen. Toisin kuin vuosiluokkiin sidotussa etenemisessä, oppilaan jo hyväksytysti suorittamat opinnot eivät raukea. Esimerkiksi oman opinto-ohjelman mukaan etenevä 9. luokan oppilas, jolta osa opinnoista vielä puuttuu, saa lukuvuoden päätteeksi lukuvuositoludistuksen, johon on merkitty hänen jo hyväksytysti suorittamansa opinnot. Hän jatkaa seuraavana syksynä opintojaan 9. luokan oppilaana ja saa päättötodistuksen heti suoritettuaan puuttuvat opinnot hyväksytysti. Oman opinto-ohjelman mukaan etenevä oppilas voidaan jättää luokalle vain yleisen huonon koulumenestyksen vuoksi.

Oppilaan arviointia ajatellen vuosiluokkiin sitomattoman järjestelmän merkittävin jousto on se, että oppilas ei jää luokalleen mahdollisten hylättyjen tai puuttuvien suoritusten vuoksi. Lukuvuoden päättyessä hän saa todistuksen hyväksytysti suorittamistaan opintokokonaisuuksista ja siirtyy seuraavalle luokalle jatkamaan opintojaan siitä, mihin ne edellisenä lukuvuonna jäivät. Oppilas voidaan jättää luokalleen vain yleisen huonon koulumenestyksen perusteella.

Vuosiluokallisen järjestelmän luokilla 1-8 oppilaan siirto seuraavalle vuosiluokalle on säädösten mukaan tosin mahdollista vaikka hänellä olisi hylättyjäkin suorituksia lukuvuositoludistuksessaan. Vuosiluokkiin sitomattoman järjestelmän etu on, että oppilaan todistukseen merkitään vain hyväksytyt suoritukset ja muilta osin hän jatkaa opintojaan seuraavalla vuosiluokalla. Tällä voi olla merkitystä sekä oppilaan oppimismotivaation että itsetunnon kannalta. Myös tilanteissa, joissa oppilas on sairauden takia joutunut olemaan pois koulusta eikä ole pystynyt opiskelemaan normaalisti, edellä kuvattu menettely on oppilaan kannalta parempi kuin hylättyjä arvosanoja sisältävän todistuksen antaminen. Varsinkin syrjäytymisvaarassa oleville oppilaille voi olla tärkeää, että heillä on mahdollisuus säilyttää aiemmat opintosuorituksensa ja sen lisäksi selkeä tieto siitä, mitä heidän vielä edellytetään suorittavan päättötodistuksen saamiseksi.

7.2 Oppivelvollinen ei kirjoilla koulussa (Kotiopetus)

7.2.1 Oppivelvollisuus – ei koulupakkoa

Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat perusopetuslain (628/1998) mukaan oppivelvollisia. Oppivelvollisuuden voi suorittaa joko osallistumalla perusopetukseen tai hankkimalla muulla tavoin perusopetuksen oppimäärän mukaiset tiedot. Lain antama mahdollisuus muuhun tapaan merkitsee sitä, että Suomessa ei ole koulupakkoa vaan oppivelvollisuuden suorittaminen esimerkiksi kotona on mahdollista.

Oppivelvollisuuden suorittaminen muulla tavoin ei edellytä lupaa viranomaisilta. Asiasta päättää huoltaja, joka sen jälkeen myös vastaa oppivelvollisen opintojen järjestelyistä. Kunnalla ei ole velvollisuutta järjestää opetusta huoltajan päätöksellä muualla kuin koulussa opiskelevalle oppivelvolliselle. Huoltaja on vastuussa myös siitä, että oppivelvollisuus tulee suoritetuksi. Jos huoltaja laiminlyö velvollisuutensa valvoa oppivelvollisuuden täyttymistä, hänet voidaan tuomita sakkoon oppivelvollisen valvonnan laiminlyönnistä.

7.2.2 Asuinkunnalla valvontavelvollisuus

Perusopetuslain 26 §:n 3 momentin mukaan oppivelvollisen asuinkunnan tulee valvoa oppivelvollisen edistymistä siinä tapauksessa, että tämä ei osallistu opetukseen. Lainsäädäntö ei sisällä määräyksiä valvonnan käytännön järjestelyistä vaan niistä päätetään kunnissa.

Perhossa opetus- ja kasvatuslautakunta nimeää tutkivan opettajan, jonka tehtävänä on selvittää ja arvioida oppivelvollisen edistymistä. Tutkiva opettaja myös keskustelee huoltajan kanssa ja informoi häntä sekä valvonnan periaatteista että käytännön järjestelyistä.

Oppivelvollisen edistymistä valvotaan ja seurataan suhteessa perusopetuksen oppimäärään kuuluvien oppiaineiden tavoitteisiin. Lainsäädännössä ei ole määritelty, kuinka usein valvontatilaisuuksia järjestetään. Yleinen käytäntö on, että niitä on kerran pari vuodessa.

Valvontatilaisuuksissa edistymistä tutkitaan muun muassa keskustelujen, kirjallisten ja suullisten kokeiden ja näyttöjen sekä muun tyyppisten näyttöjen avulla. Muut näytöt ovat tarpeen erityisesti selvitetessä oppivelvollisen edistymistä taide- ja taitoaineissa. Näytöt voivat olla esimerkiksi taitojen osoittamista erilaisin suorituksin itse valvontatilanteissa tai opiskelua ja sen tuotoksia kuvaavia portfolioita. Näyttötilanteita voidaan järjestää myös autenttisissa ympäristöissä kuten esimerkiksi luonnossa, laboratoriossa tai liikuntapaikoissa, jotta tutkiva opettaja voi selvittää ja arvioida oppilaan edistymistä ja osaamista oppiaineiden eri osa-alueilla.

7.2.3 Oppivelvollisuuden sisältö

Koska oppivelvollisen on saatava perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot ja taidot, on myös muualla kuin koulussa opiskelevan opintojen tavoitteet ja sisällöt tässä mielessä sidottu perusopetuksen opetussuunnitelmaan. Perusopetuksen oppimäärä sisältää perusopetuslain 11 §:n mukaan seuraavia oppiaineita:

- äidinkieli ja kirjallisuus
- toinen kotimainen kieli
- vieraita kieliä
- ympäristöoppi (ympäristö- ja luonnontieto)
- terveystieto
- uskonto tai elämänkatsomustieto
- historia
- yhteiskuntaoppi
- matematiikka
- fysiikka
- kemia
- biologia
- maantieto
- liikunta
- musiikki
- kuvataide
- käsityö
- kotitalous.

Perusopetuksen yleiset tavoitteet on määritelty valtioneuvoston asetuksessa 1435/2001. Opetushallituksen päättämässä valtakunnallisissa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (OPH:n määräys 1/011/2004) on puolestaan määritelty opetuksen toteuttamiseen, opiskelun tukeen ja oppilaan arviointiin liittyvät periaatteet sekä eri oppiaineiden ja aihekokonaisuuksien tavoitteet ja sisällöt.

Kotona opiskelevien oppivelvollisten opiskelun järjestämistä määrittelevät lähinnä perusopetuslain ja valtioneuvoston asetuksen sisältämät yleiset tavoitteet sekä perusteiden määräykset eri aineiden ja niihin sisältyvien aihekokonaisuuksien tavoitteista ja sisällöistä sekä oppilaan arvioinnista ja todistuksista.

Kunnan ja tutkivan opettajan on hyvä keskustella huoltajan kanssa siitä, miten oppivelvollinen aikoo kotiopiskelussaan edetä. Kotiopiskelua ei ole säädöksiin sidottu asuinkunnan tai tutkivan opettajan koulun opetussuunnitelman mukaiseen etenemiseen. Periaatteessa huoltaja voi laatia valtakunnallisten säädösten pohjalta oppivelvolliselle oman opetussuunnitelman, joka antaa perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot ja taidot. Jos oma opetussuunnitelma laaditaan, on se syytä toimittaa myös tutkivalle opettajalle. Yleensä kotiopiskelussa noudatetaan kuitenkin kunnan tai tutkivan opettajan koulun opetussuunnitelmaa, joten myös oppilaan arviointi perustuu tähän opetussuunnitelmaan. On tärkeää huomata, tietyt säädösten mahdollistamat joustot opiskelun järjestämisessä koskevat vain koulua käyviä. Siksi huoltajan päätöksellä kotona opiskelevaa ei voida esimerkiksi vapauttaa jonkin perusopetuksen oppimäärään kuuluvan yhteisen aineen opiskelusta. Kotona opiskelevan oppimääriä ei voida myöskään yksilöllistää, sillä erityisopetus päätös voidaan tehdä vain koulussa opiskelevalle. Edellä esitetty merkitsee sitä, että sekä kotiopiskelijän opinnot että niiden arviointi on koulua käyviä tiukemmin sidottu säädöksissä määriteltyihin oppiaineiden oppimääriin.

7.2.4 Todistukset

Tutkinnan jälkeen tutkiva opettaja laatii oppivelvollisen edistymisestä kirjallisen selosteen, joka toimitetaan kunnalle. Se on hyvä antaa myös oppivelvollisen huoltajalle. Seloste ei ole todistus.

Mikäli huoltaja haluaa oppivelvollisen saavan opinnoistaan perusopetuksen todistusta vastaavan todistuksen, jossa todetaan suoritettut opinnot ja annetaan arviot tai numeroarvosanat osaamisen tasosta, on oppivelvollisen osallistuttava perusopetuslain 38 §:n mukaiseen erityiseen tutkintoon. Tutkinnossa osaamisen taso arvioidaan suhteessa opetussuunnitelmassa määriteltyihin tavoitteisiin. Tutkiva opettaja käyttää arvioinnissa apuna perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin 2004 sisältyviä hyvän osaamisen kuvauksia ja päättöarvioinnin kriteerejä.

Erityisessä tutkinnossa suoritetuista opinnoista voidaan antaa seuraavia todistuksia:

- Todistus perusopetuksen oppiaineen oppimäärän suorittamisesta (tietyn oppiaineen oppimäärän suorittaminen)
- Todistus osittain suoritetusta perusopetuksen oppimäärästä (esimerkiksi tietyn vuosiluokan oppimäärän suorittaminen)
- Todistus perusopetuksen koko oppimäärän suorittamisesta (vastaa perusopetuksen päättötodistusta).

Tarkemmat ohjeet todistuksista sisältyvät Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin 2004, luku 8.3 Todistukset kohta ”Muut todistukset”.

7.2.5 Kotona opiskelevan oppivelvollisen oikeudet ja etuudet

Jos oppivelvollinen ei osallistu kunnan järjestämään perusopetukseen, ei häntä rekisteröidä oppilaaksi mihinkään kunnan kouluun. Kunta ei ole myöskään velvollinen järjestämään hänelle palveluja tai etuuksia, joihin opetukseen osallistuva eli koulun oppilas on perusopetuslainsäädännön mukaan oikeutettu. Koulun oppilaalle kuuluvia etuisuuksia ovat oikeus opetukseen sekä mahdollisesti tarvittavaan tuki- tai erityisopetukseen. Samoin oikeus maksuttomiin oppikirjoihin, oppimateriaaleihin ja työvälineisiin sekä maksuttomaan kouluruokailuun, kouluterveydenhuoltoon, koulukuljetukseen ja muihin oppilashuollollisiin palveluihin ovat koulun oppilaalle kuuluvia etuisuuksia, joita kunnan ei tarvitse kotona opiskelevalle järjestää.

Mitkään säädökset eivät kuitenkaan estä kuntaa antamasta maksuttomia oppikirjoja tai muita palveluja kouluopetukseen osallistumattomalle oppivelvolliselle.

Kun kunta saa huoltajalta ilmoituksen oppivelvollisen kotiopiskelusta, tulisi huoltajia informoida sekä valvonnan käytännön järjestelyistä että asiaan liittyvistä periaatteellisista kysymyksistä. Huoltajalle on myös syytä kertoa, mistä oikeuksista ja etuisuuksista hän ratkaisun tehdessään luopuu. Näin molemmat osapuolet ovat selvillä siitä, mitkä ovat kummankin oikeudet ja velvollisuudet oppivelvollisuuden suorittamisen suhteen.

7.3 Toimintamalli Kotiopetuksen järjestämiseksi Perhon kunnan opetustoimessa

7.3.1 Kunnan tehtävä

Kotiopetuksessa (=oppivelvollinen ei kirjoilla koulussa) olevien oppilaiden edistymisen valvonnasta huolehtii opetustoimenjohtaja sekä kasvatus- ja opetuslautakunta, joka määrää valvovan opettajan.

Virallisen päättötodistuksen saamiseksi oppilaan on osoitettava hallitsevansa perusopetuksen oppimäärä. Perusopetuksen koko oppimäärän suorittamiseksi tulee oppivelvollisen osallistua tutkintoon kaikissa perusopetuslain 11. pykälän 1. momentissa mainituissa aineissa, eli myös taito- ja taideaineissa. Näytöt ja kokeet sovitaan valvovan

opettajan kanssa päättötodistuksen saamiseksi. Arvioinnin päättötodistuksen saamiseksi voi järjestää myös muu taho, jolla on lupa järjestää perusopetusta.

7.3.2 Perheen tehtävä

Huoltajat ilmoittavat kunnalle/opetustoimenjohtajalle siitä, jos oppivelvollinen ei menekään kouluun, vaan suorittaa oppivelvollisuutta muulla tavoin. Käytännön syistä siirtymisestä kouluun on hyvä ilmoittaa hyvissä ajoin.

Kasvatus- ja opetuslautakunnalta luvan saatuaan huoltajat sopivat tapaamisen valvovan opettajan kanssa lukuvuoden alussa. Huoltajat esittävät valvovalle opettajalle oppilaan opintosuunnitelman, opintopäiväkirjan, portfolion ym. materiaalia, jonka perusteella oppilaan edistymistä on mahdollista valvoa.

Opintosuunnitelma laaditaan opetussuunnitelman perusteiden ja kunnan opetussuunnitelmaan liittyvien ainekohtaisten tavoitteiden ja sisältöjen pohjalta. Oppilas voi edetä opinnoissaan vapaasti oman opintosuunnitelmansa mukaan, halutessaan myös vuosiluokkiin sitomattomasti. Huoltaja ymmärtää, että hänellä on vastuu lapsen oppimisesta ja sen dokumentoinnista. Valvova opettaja allekirjoittaa opintosuunnitelman tutustuttuaan siihen ja hyväksyytään sen.

Huoltajat sopivat seuraavan tapaamisen valvovan opettajan kanssa lukuvuoden lopussa. Heidän tulee koota tapaamista varten koululaiselle oppimiskansiota, johon oppimista dokumentoidaan. Sen alkuun liitetään 1-2 sivun mittainen yhteenveto kuluneesta vuosiluokasta eli arviointi.

Arvioinnin huoltajat suorittavat itse lapsen kanssa. Arviointi kirjoitetaan tutkivaa opettajaa varten riittävän yksityiskohtaisesti. Arviointiin kirjataan sekä hyvin onnistuneita asioita että myös niitä, jotka eivät suju niin hyvin. Vanhempi itse pitää kirjaa niistä oppisisällöistä, joita opetussuunnitelman mukaan tulee käydä läpi. Valvova opettaja allekirjoittaa oppimiskansion ja arvioinnin, mikäli ne ovat suunnitelman mukaisia.

Päättötodistuksen arvioinnit suoritetaan esimerkiksi seuraavasti: Taito- ja taideaineissa näyttökoe suoritetaan 7. vuosiluokan lopussa, sillä silloin ne aineet loppuvat pakollisina (lukuun ottamatta liikuntaa). Näyttökoe kestää 2-3 tuntia, ja esimerkiksi kotitaloudessa se voi pitää sisällään esim. hiivataikinan teon. Musiikkiin voi kuulua esim. laulunäyte ja halutessa

soittonäyte ja esimerkiksi essee Sibeliuksesta. Kokeiden ja näyttöjen perusteella annetaan numerot. Tietoaineet ja liikunta tentitään 9. luokalla, korkeintaan yksi viikossa.

Arvioinnin päättötodistuksen saamiseksi voi järjestää myös muu taho, jolla on lupa järjestää perusopetusta.

7.3.3 Valvovan opettajan tehtävä

Valvova opettaja tapaa lapsen, huoltajat ja/tai lasta opettavan opettajan kerran lukukaudessa. Lukukauden alussa käydään läpi lapsen opintosuunnitelma, opintopäiväkirja, portfolio ym. materiaalia, jonka perusteella oppilaan edistymistä on mahdollista valvoa. Opintosuunnitelman huoltajat ovat laatineet etukäteen opetussuunnitelman perusteiden ja kunnan opetussuunnitelmaan liittyvien ainekohtaisten tavoitteiden ja sisältöjen pohjalta. Oppilas voi edetä opinnoissaan vapaasti oman opintosuunnitelmansa mukaan, halutessaan myös vuosiluokkiin sitomattomasti. Lukukauden lopussa käydään läpi oppimiskansio ja arviointi, jonka huoltajat ovat lukuvuodesta tehneet yhdessä lapsen kanssa.

Valvova opettaja allekirjoittaa sekä opintosuunnitelman että oppimiskansion ja vanhempien arvioinnin niihin tutustuttuaan ja katsoessaan, että ne ovat ohjeiden mukaisia.

Valvova opettaja ei järjestä oppilaille tenttejä, ei arvioi oppilaan suorituksia, eikä anna todistuksia esim. luokalta siirtämisestä. Valvova opettaja seuraa, että oppivelvollisuus etenee ja opiskelussa näkyy vanhemman vastuullinen ote tässä asiassa. Valvova opettaja järjestää tarvittaessa mahdollisuuden päästötodistuksen vaatimiin kokeisiin ja tentteihin.

8 Joustava perusopetus – JOPO Perhossa

Arvot ja toiminta-ajatus

Opetus järjestetään oppilaiden yksilöllisten tarpeiden mukaan ja käyttäen tarvittaessa tavanomaisesta poikkeavia opetusjärjestelyitä. Opetuksessa tähdätään siihen, että kaikki joustavan perusopetuksen oppilaat suorittavat perusopetuksen loppuun ja saavat päättötodistuksen ja heillä kaikilla on myös valmiina jatkosuunnitelmat koulun päättyessä. Oppilashuoltoa ja oppilaanohjausta tehostetaan tarvittaessa, tässä hyödynnetään myös koulun ulkopuolisia verkostoja. Kodin ja koulun yhteistyö on ensiarvoisen tärkeää.

Yleiset kasvatuksen ja opetuksen tavoitteet

Joustavassa perusopetuksessa on opetuksen tavoitteiden rinnalla tärkeinä elämänhallintataidot, koulutyön säännöllisyys, ihmisenä kasvaminen ja eheytyminen. Itsenäisten työskentelymuotojen harjaannuttaminen auttaa opintojen edistymistä. Oppilaan vapaa-ajan toimintaa pyritään tukemaan yhteistyöllä eri tahojen kautta.

Opetussuunnitelma

Joustavassa perusopetuksessa käytetään Perhon kunnan perusopetuksen 1.-9. luokkien opetussuunnitelmaa. Jos oppilas on yksilöllistetty joissakin oppiaineissa, silloin käytetään omaa henkilökohtaista opetussuunnitelmaa. Valinnaisaineina voidaan järjestää koulun opetussuunnitelmasta poikkeavia opintokokonaisuuksia. Ne täsmennetään koulun lukuvuosisuunnitelmassa ja oppilaan oppimissuunnitelmassa.

Toimintakulttuuri, oppimisympäristöt ja työtavat

Joustavassa perusopetuksessa oppimisympäristöinä käytetään oman kotiluokan lisäksi työpaikkoja, leirikouluja, ympäröivää yhteiskuntaa kaikkine mahdollisuuksineen. Opetusmenetelmät ovat joustavia ja monimuotoisia. Yhteistyöverkostojen ja -toimintojen kehittäminen on tärkeää. Toiminnallisia työmuotoja kehitetään ja käytetään sekä koulussa että muissa oppimisympäristöissä. Opintokäynnit ovat olennainen osa jopo-toimintaa.

Joustavan perusopetuksen oppilasvalinta

Oppilaat valitaan hakemusten ja haastatteluiden perusteella.

Työpaikkaoppiminen

Osa opetuksesta järjestetään tavallisia TET- jaksoja pidemmillä työpaikkaoppimisjaksoilla, joita oppilaalla on lukuvuoden aikana useita. Työpaikkaoppimisjaksojen kesto ja määrä voivat vaihdella ja niistä päätetään tarkemmin lukuvuosisuunnitelmassa ja oppilaan oppimissuunnitelmassa. oppilas valitsee itse ja kysyy omat työpaikkaoppimispaikkansa oman kiinnostuksen mukaan. Osa opetussuunnitelman oppisisällöistä suoritetaan työpaikkaoppimisjaksoilla.

Opetuksen eheyttäminen

Työpaikkajaksoista ja projektityöskentelystä voidaan muodostaa useasta oppiaineesta muodostuvia opintokokonaisuuksia, joilla opetusta saadaan eheytettyä. Nämä kirjataan omaan oppimissuunnitelmaan.

Aihekokonaisuuksien toteuttaminen

Osa aihekokonaisuuksista voidaan toteuttaa työpaikkajaksojen ja leirikoulujen aikana ja tavallisesta poikkeavissa oppimisympäristöissä sopiviin aihepiireihin integroituina.

Opetuksen tavoitteet ja sisällöt

Joustavassa perusopetuksessa jopetuksen tavoitteet ovat samat, mutta sisältöjen toteutus vaihtelee kullakin oppilaalla työpaikkajaksojen ja omien työskentelytaitojen mukaan. Opetusmenetelmät ovat monimuotoisia ja joustavia. Osa opetussuunnitelmasta toteutetaan työpaikkajaksoilla. Oppilas voi tarvittaessa opiskella oman opinto-ohjelman mukaisesti. Tätä varten laaditaan oma henkilökohtainen oppimissuunnitelma. Tarvittaessa oppilaan on mahdollista edetä opinnoissaan vuosiluokkiin sitoutumattomasti, jolloin hänen yhden vuosiluokan suorituksensa voi kestää yli lukuvuoden.

Valinnaisaineiden opetus

Osa valinnaisainista voi olla työpaikkaoppimisjaksoilla tehtäviä opintokokonaisuuksia, joita ei ole kirjattu opetussuunnitelmaan. Ne täsmennetään yksilöllisesti oppimissuunnitelmassa ja/tai opintoohjelmassa. Valinnaiset opinnot voidaan arvioida suoritusmerkinnöin (S). Valinnaisia opintoja voidaan suorittaa myös kerhotoimintana tai muuna ohjattuna vapaa-ajan toimintona.

Tavoitteet oppilaan käyttäytymiselle

Koulun opetussuunnitelman mukaan, ei muutoksia. Hyvin käyttäytymisen taitoja eri tilanteissa ja hyviä vuorovaikutustaitoja opiskellaan tehostetusti.

Yhteistyö muun perusopetuksen kanssa

Oppilas voi suorittaa osan kursseistaan yleisopetuksen luokkaan integroituna. Taito- ja taideaineet ovat pääosin integroituna yleisopetukseen. Yhteistyötä muun perusopetuksen kanssa tehdään tarvittaessa.

Kodin ja koulun yhteistyö

Yhteistyötä kotien kanssa korostetaan tavoitteena oppilaan kokonaisvaltainen tukeminen. Vanhempien kokoontumisia järjestetään tarvittaessa koko koulun vanhempainiltojen lisäksi. Vanhemmat voivat osallistua leirikouluihin ja muihin luokan yhteisiin toimintoihin.

Yhteistyö muiden tahojen kanssa

Yhteistyötä tehdään nuorisotoimen, sosiaalitoimen, terveydenhuollon ja kunnan sekä alueellisten muiden toimialojen kanssa tavoitteena oppilaan tukiverkostojen rakentaminen. Toisen asteen oppilaitosten kanssa tehdään yhteistyötä järjestämällä oppilaiden tutustumisia ammatilliseen koulutukseen, koulutuskokeiluja yms. Lisäksi oppilaan siirtymistä perusopetuksesta ammatillisiin opintoihin tuetaan ”saattaen vaihto” –periaatteella.

Oppilashuolto ja siihen liittyvän yhteistyön järjestäminen koulussa ja työpaikkajaksolla

Oppilashuollon tavoitteena on varhainen puuttuminen ongelmiin ja turvaverkkojen rakentaminen joustavan perusopetuksen oppilaille. Jopolle on oma oppilashuoltoryhmä, joka kokoontuu tarvittaessa.

Oppimissuunnitelman laatimisen periaatteet

Kaikille joustavan perusopetuksen oppilaille laaditaan henkilökohtainen oppimissuunnitelma ja/tai yksilöllistetyille oppilaille HOJKS yhteistyössä kotien kanssa. Oppilas voi edetä myös oman opinto-ohjelman mukaisesti.

Ohjaustoiminta opiskelun tukena ja työelämään tutustumisen järjestelyt

Oppilaanohjausta järjestetään tehostetusti oppilaanohjaajan, ryhmän opettajan, avustajan ja nuorisosihteerin tai muun henkilön kanssa. Oppilaat osallistuvat myös oppitunneille. Oppilaanohjauksen työmuotona ovat myös työpaikkajaksot.

Kerhotoiminnan järjestäminen

Joustavan perusopetuksen oppilaille järjestetään tarvittaessa omaa kerhotoimintaa. Nuorisotoimen tehtävänä on huolehtia henkilökohtaisesta vapaa-ajan ohjauksesta.

Tukiopetuksen järjestäminen

Oppilailla on henkilökohtaiset oppimissuunnitelmat ja opetus sekä ohjaus pääosin henkilökohtaista. Tukiopetusta järjestetään tarpeen mukaan. Sen erityisenä tavoitteena on varhainen puuttuminen mahdollisiin oppimisvaikeuksiin.

Erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden opetus

Joustavan perusopetuksen erityistä tukea tarvitseville oppilaille järjestetään tarvittaessa resurssit (esim. avustaja).

Eri kieli- ja kulttuuriryhmiin kuuluvien oppilaiden opetus

Joustavassa perusopetuksessa voi olla myös maahanmuuttajaoppilaita.

Oppilaan arviointi

Noudatetaan yleisen arvioinnin perusteita. Työpaikkajaksoilla työpaikkaohjaaja arvioi oppilaan suoritukset yhdessä opito-ohjaajan kanssa. Työpaikkajaksoilla harjaannutetaan oppilasta arvioimaan omaa toimintaansa pitämällä päiväkirjaa työpäivistään. Arvioinnin tukena voidaan käyttää työpaikkaoppimisjaksoilta saatuja arviointeja. Arviointi suoritetaan jaksoihin ja vuosiluokkiin sitoutumattomasti. Oppilaan omaehtoinen vapaa-ajantoiminta tukee arviointia. Valinnaiset opinnot voidaan arvioida suoritusmerkinnöin (S).

Opinnoissa etenemisen periaatteet

Tarvittaessa oppilaan on mahdollista edetä opinnoissaan vuosiluokkiin sitoutumattomasti, jolloin hänen yhdeksänvuotinen perusopetuksensa voi kestää pidempään ja hänen yhden vuosiluokan suorituksensa voi kestää yli lukuvuoden, tai vuosiluokka voi tulla suoritetuksi lukuvuotta lyhyemmässä ajassa.

Todistukset

Ei muutoksia päättötodistuksiin. Työpaikkajaksojen todistukset voidaan liittää oppilaan päättötodistuksen liitteiksi.

Toiminnan arviointi ja jatkuva kehittäminen

Joustavan perusopetuksen toimintamallia kehitetään toiminnallisemmaksi jatkuvasti ja toimintaa arvioidaan vuosittain. Seurataan joustavan perusopetuksen oppilaiden sijoittumisen tilannetta muutaman vuoden aikavälillä perusopetuksen päättymisen jälkeen.

Perhossa 15.5.2008 – päivitetty 2/2016

Liite:

Hakemus JOPO –opintoihin

9 Tukitoimet, vastuuhenkilöt ja yhteistyötahot

Suunnitelma tai arvio	Vastuu tekemisestä	Yhteistyötahot	Osa-alueet / Tarkoitus
-----------------------	--------------------	----------------	------------------------

Pedagoginen arvio	Luokanopettaja/ Luokanohjaaja + oppilaanohjaaja + Aineenopettaja	Oppilas ja huoltajat Muut opettajat Eriyisopettaja	- Oppilaan oppimista voidaan auttaa tukitoimin - Kirjataan tukea tarvitsevat seikat
--------------------------	---	--	--

Oppimis-suunnitelma (tehdään pedagogisen arvion perusteella)	Luokanopettaja / Luokanohjaaja + Aineenopettaja + Oppilaanohjaaja	Oppilas ja huoltajat Muut opettajat Eriyisopettaja Kuraattori Kouluterveydenhoitaja	- Oppimisympäristö - Työskentelytavat ja -menetelmät - Tukitoimet - Tehostettu tuki - Arviointi ja seuranta
--	--	---	---

Pedagoginen selvitys (tehdään, jos oppimissuunnitelman arviossa katsotaan ettei annettava tehostettu tuki riitä)	Luokanopettaja / Luokanohjaaja + Aineenopettaja +Oppilaanohjaaja	Oppilas ja huoltajat Muut opettajat Eriyisopettaja Kuraattori Kouluterveydenhoitaja Perheneuvolan työntekijä	- Kasvuun, oppimiseen ja opiskelutilanteisiin liittyvät ongelmat - Käytetyt tukitoimet - Tarvittavat pedagogiset ja oppilashuollolliset järjestelyt
--	---	---	---

Suunnitelma tai arvio	Vastuu tekemisestä	Yhteistyötahot	Osa-alueet / Tarkoitus
-----------------------	--------------------	----------------	------------------------

<p>Eriyisen tuen päätös</p> <p>(perusteluissa kirjataan, mitä tehostettua tukea oppilas on saanut)</p>	<p>Kasvatus- ja opetuslautakunta</p>		<ul style="list-style-type: none"> - Oppilaan koulu ja ryhmäkoko - Käytettävät resurssit - Yksilölliset oppimäärät - Määräaikainen ja valituskelpoinen
---	--------------------------------------	--	--

<p>HOJKS</p>	<p>Luokanopettaja / Luokanohjaaja/ Aineenopettaja +Eriyisopettaja</p>	<p>Oppilas ja huoltajat Muut opettajat Kuraattori Kouluterveydenhoitaja</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Tavoitteet oppiaineittain tai toiminta-alueittain - Pedagogiset menetelmät - Tukitoimet - Integrointi yleisopetukseen - Arviointi ja seuranta
---------------------	--	---	---

10 Toimijat ja heidän vastuualueensa

Jokaisella koulun aikuisella on lastensuojelulain perusteella velvollisuus ilmoittaa lasta koskevasta huolestaan lastensuojelun sosiaalityöntekijälle. Lomakkeita saa kansliasta, huolen ilmauksen voi ilmaista myös puhelimitse.

10.1 Esikoulunopettaja

Esiopetuksen opettaja tukee oppilaidensa tasapainoista kasvua ja kehitystä ja luo lapselle turvallisen ja myönteisen ilmapiirin. Toisten huomioimiseen ohjaaminen ja turvallisten rajojen asettaminen on tärkeimpiä tavoitteita.

Esikoulunopettaja tekee tiivistä yhteistyötä lasten vanhempien kanssa (reissuvihko, puhelinkeskustelut, päivittäiset keskustelut, vanhempienvarit, vanhempainillat) ja eri yhteistyötahojen kanssa (erityisopettajat, terveydenhoitajat, terveyskeskuspsykologi, puheterapeutti ja toimintaterapeutti). Esikoulunopettajan vastuulla on varmistaa lapsen oikeus saada tarvitsemaansa tukea ja ohjata lapsi tarvittaessa laajemman tuen piiriin. Esikoulunopettajan yhteydenpito lapsen tulevan opettajan kanssa ennen siirtymistä perusopetukseen on tärkeää.

10.2 Erityislastentarhaopettaja

Erityislastentarhaopettaja vastaa tuen tarpeen varhaisesta havaitsemisesta ja erityisestä tuesta esikoulussa. Hän ohjaa eri esikouluryhmien opettajia yhteneväisiin havainnointimenetelmien käyttöön ryhmissään. Erityislastentarhanopettaja/erityisopettaja tiedottaa tulevien ensimmäisen luokan oppilaiden tuen tarpeesta järjestämällä keväällä yhteisen saattopalaverin sekä esikoulun että alakoulun asianomaisille opettajille ja rehtoreille.

10.3 Luokanohjaaja/luokanopettaja/erityisluokanopettaja

Opettaja vastaa ryhmän / oppilaan opetuksesta ja valitsee opetusmenetelmän opetettavan aineksen / ryhmän / oppilaan mukaan tarkoituksenmukaisesti. Opetusta eriytetään vaihtelevin työtavoin tai sisällöllisesti. Opettajan antama myönteinen palaute ja onnistunut motivointi luokassa ovat tärkeitä yleisen tuen muotoja.

Jokaisen oppilaan hyvinvointiin vaikuttaa luokan yleinen ilmapiiri. Opettaja vastaa turvallisen opiskeluympäristön luomisesta. Hän rohkaisee oppilaita kohtelevaan toisia kunnioittavasti ja oikeudenmukaisesti erilaisuutta hyväksyen ja puuttuu pieniinkin epäoikeudenmukaisuuksiin. Opettaja vastaa yhteistyöstä koulun ja kodin välillä oman luokkansa/aineensa tasolla eri tiedotustasot huomioiden.

Opettaja keskustelelee jokaisen luokkansa oppilaan kanssa henkilökohtaisesti riittävästi (kuitenkin vähintään kerran vuodessa) ja pyrkii selvittämään tuen tarpeet sekä oppimisessa että psykososiaalisissa asioissa. Jokainen opettaja on vastuussa oppilaansa tuen tarpeen havaitsemisesta. Opettajan tehtävänä on varmistaa, että oppilas saa riittävästi tukea esimerkiksi tukiopetuksen muodossa. Opettaja myös ohjaa oppilaita toimivien opiskelutaitojen omaksumiseen (oppimaan oppiminen). Huoli oppilaasta on otettava puheeksi vanhempien kanssa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Jos yleinen tuki ei riitä, opettaja tekee pedagogisen arvion (Liite 2) yhdessä erityisopettajan ja tarvittaessa muiden yhteistyötahojen (kouluterveydenhuolto, muut opettajat, oppilashuoltoryhmä) kanssa. Pedagogista arviota käsitellään EROP-ryhmässä/koulun omassa oppilashuoltotyöryhmässä. Opettaja vastaa tehostetun tuen tukimuodoista ja niiden toteutumisesta konsultoiden erityisopettajaa sekä arvioi sitä, miten tehostettu tuki auttaa. Opettaja huolehtii myös tarvittaessa jatkotoimiin ryhtymisestä (pedagoginen selvitys) yhteistyössä oppilaan vanhempien, erityisopettajan, oppilashuoltoryhmän tai EROP-ryhmän kanssa. Oppilaan siirtyessä erityisen tuen piiriin HOJKS:ssa määritellään oman opettajan ja erityisopettajan tuen ja toiminnan tekemisen muodot ja vastuualueet.

Oma opettaja tekee luokassa kiusaamista ehkäisevää työtä koulun kiusaamisen ehkäisystrategian mukaisesti ja toimii kiusaamisen esille tultua kiusaamisen puuttumismallin mukaisesti. Koulussamme toimivat myös KIVA-tiimit (kiusaamisen vastainen) käsitellen kiusaamistapauksia yksilökohtaisesti.

Luokanopettaja/luokanohjaaja

- ohjaa oppilaitaan käyttäytymään koulun tavoitteiden suuntaisesti ja osallistuu oppilaidensa rikkomusten käsittelyyn
- valvoo oppilaidensa säännöllistä koulunkäyntiä ja poissaolojen selvittämistä
- varmistaa tarvittaessa tiedotteiden jakelun ja palautteen saamisen oppilailtaan

- pitää yhteyttä koulun opettajiin, koteihin, koulukuraattoriin ja muihin kasvattajatahoihin luokkaansa koskevilla asioilla
- toimii yhteistyössä luokkatason muiden luokanvalvojen kanssa
- tapaa luokkansa oppilaiden huoltajia vanhempainilloissa
- on mukana Kiva-tiimissä selvittämässä kiusaamistapauksia, joissa on oman luokan oppilas/oppilaita mukana
- järjestää vanhempaintapaamiset vuosittain, tapaamisessa käydään läpi oppilaan koulunkäyntiin liittyviä asioita

10.4 Erityisopettaja

Erityisopettajan työkuvaan kuuluu koko perusopetuksessa seuraavat tuki- ja ohjausmuodot:

- säännöllinen yhteistyö ja konsultointi opettajien ja avustajien kanssa, jotta oppilaiden oppimisvaikeudet ja muut erityistarpeet tunnistettaisiin riittävän varhain ja jotta hänen auttamisekseen löydettäisiin sopivat tukitoimet
- osa-aikainen erityisopetus / pienryhmäopetus / yksilöopetus / samanaikaisopetus / tukioetus
- yhteistyössä opettajan, vanhempien, oppilashuoltoryhmän kanssa pedagogisen arvion tekeminen
- pedagogisten selvityksien ja HOJKS:ien laadinta / päivitys / tarkistus yhteistyössä opettajien, vanhempien ja oppilaan kanssa, mukana yhteistyössä on tarvittaessa myös muut yhteistyötahot kuten esim. oppilaan terapeutit, oma hoitaja tai kuraattori
- toiminta oppilashuoltoryhmässä
- tiivis yhteistyö kouluterveydenhoidon, perheneuvolan, erikoissairaanhoidon, ja sosiaalitoimen kanssa

Alaluokilla erityisopetus on luonteeltaan ennaltaehkäisevää ja korjaavaa. Vaikeuksiin pyritään tarttumaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, joten erityisopetustyössä painottuvat oppilaiden ensimmäiset kouluvuodet. Yläluokilla erityisopetus on luonteeltaan enemmän opintoja tukevaa ja jatko-opintoihin suuntaavaa.

Erityisopettaja vastaa erityisopetukseen siirrettyjen ja otettujen oppilaiden opetuksen opetusjärjestelyistä ja opetuksesta silloin, kun he opiskelevat jotakin ainetta hänen ohjauksessaan ja toimii opettajan tukena silloin, kun erityisopetukseen otettu oppilas

opiskelee opettajan ohjauksessa. Hän toimii opettajien tukena tehostettua tukea tarvitsevien oppilaiden tukimuotojen löytämisessä ja on moniammatillisen yhteistyön linkki koulusta muihin tahoihin.

10.5 Rehtori/apulaisrehtori

Rehtori/apulaisrehtori vastaa koulussa opetuksen asianmukaisesta toteuttamisesta ja oppilaiden kasvun tukemisesta yhdessä sovittujen toimintatapojen mukaisesti. Hänen tehtävänä on myös koulun henkilökunnan tukeminen kasvatustyössä.

10.6 Oppilaanohjaaja

Opinto-ohjaajan työskentely keskittyy luokkiin 7-9(10). Opinto-ohjaaja ohjaa yhteistyössä vanhempien kanssa oppilasta hänen kaikessa opiskelussaan. Opinto-ohjaaja on vastuussa TET-jaksojen organisoinnista ja hänen tehtävänsä on varmistaa, että oppilaalla on tarpeeksi tietoa eri opiskeluväylistä ja -mahdollisuuksista. Hän tukee oppilasta jatkokoulutusvalinnan tekemisessä ja on oppilaalle henkisenä tukena. Opinto-ohjaajan tärkeänä tehtävänä on myös toimia linkkinä peruskoulun ja toisen asteen koulun nivelvaiheessa (esim. saattaen vaihto -palaverit). Oppilaanohjaaja osallistuu oppilashuoltotyöhön ja kutsuu oppilashuoltoryhmän koolle yläkoulussa ja toimii sen puheenjohtajana.

10.7 Koulunkäyntiavustaja

Koulunkäyntiavustaja auttaa oppilasta päivittäiseen opiskeluun liittyvissä tilanteissa opettajan ohjeiden mukaisesti ja opettajan apuna ja tukee toiminnallaan ja ohjauksellaan oppilaan sosiaalista, fyysistä ja psyykkistä kasvua ja kehitystä oppilaan ikäkauden ja tarpeen mukaan. Hän on läsnä olevan aikuisen malli ja tuki.

10.8 Oppilashuoltotyöryhmä

Oppilashuoltoryhmä kokoontuu säännöllisesti. Ryhmä suunnittelee lukukauden alussa kuinka usein se kokoontuu. Sen kokoonkutsujana toimii koulussa rehtori, apulaisrehtori tai oppilaanohjaaja ja siihen kuuluvat terveydenhoitaja, rehtori, erityisopettaja ja se luokanopettaja/luokanohjaaja, jonka oppilaan asiaa ryhmässä käsitellään. Mukana voivat olla myös kuraattori, perheneuvolan työntekijä sosiaalityöntekijä tai oppilaan huoltajat. Jos oppilaan huoltajat ovat paikalla, sovitaan, ketkä oppilashuoltotyöryhmän jäsenet osallistuvat

vanhempien kanssa yhteiseen palaveriin. Oppilashuoltotyöryhmässä käydään vuosittain läpi jokaisen oppilaan kokonaisvaltainen hyvinvointi.

10.9 Kuraattori

Kuraattori työskentelee kouluissa moniammatillisen työyhteisön jäsenenä edistäen omalta osaltaan oppilaiden ja kouluyhteisön hyvinvointia. Koulujen oppilashuoltotyö on osa tätä kokonaisuutta.

Kuraattori tukee, neuvoo, tarvittaessa ohjaa eteenpäin oppilaita ja heidän perheitään oppilaiden koulunkäyntiä tai kasvua ja kehitystä haittaavissa psykososiaalisissa ongelmissa. Psykososiaaliset ongelmat voivat liittyä oppilaan ihmissuhteisiin, elämäntilanteeseen tai koulunkäyntiin. Kuraattorin työ voi kohdistua joko yksittäiseen oppilaaseen perheineen, oppilasryhmään tai kokonaiseen luokkaan.

Oppilas, opettaja tai muu koulun toimija tai vanhempi voi milloin tahansa ilmaista huolensa kuraattorille ja pyytää tukea jollekin oppilaalle. Kuraattori tapaa säännöllisesti oppilaita ja ohjaa heitä tarvittaessa laajemman tuen piiriin. Nivelvaiheissa kaikkien oppilaiden tukeminen on erityisenä työn kohteena.

10.10 Terveystarkastaja

Terveystarkastajan työhön kuuluu kouluyhteisön ja oppilaan hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen. Terveystarkastaja

- tukee oppilaan tervettä kasvua ja kehitystä ja siten luo perustaa terveelle aikuisuudelle
- osallistuu oppilashuollon toimintaan terveydenhuollon asiantuntijana.
- osallistuu oppimisen, tunne-elämän ja käyttäytymisen ongelmien tunnistamiseen ja selvittämiseen yhteistyössä muun koulun henkilöstön kanssa.
- tekee tiivistä yhteistyötä vanhempien kanssa.

Erityisesti kiinnitetään huomiota oppilaiden kehityksellisiin siirtymävaiheisiin, jotka edellyttävät laaja-alaista terveystarkastusta (esikoulu/ensimmäinen luokka, murrosikä/5.lk, 8.-9.lk/toisen asteen koulutus). Työssä keskeistä on terveystarkastus ja -neuvonta, keskustelu ja kuuntelu mielenterveyttä tukien, terveystarkastusongelmien ehkäisy (mm. päihdeseula,

nuoren mieliala -seula), sairastuvastaanotot, perheiden tukeminen sekä jatkohoitoon ohjaus. Tavoitteena on mahdollisimman varhainen tunnistaminen ja puuttuminen.

10.11 Perheneuvolan työntekijät

Perheneuvolan palvelut ovat täysin luottamuksellisia ja asiakkaalle maksuttomia.

Perheneuvolaan voi ottaa yhteyttä:

- kun lapsen kehityksessä tai kasvatuksessa jokin huolestuttaa
- kun lapsen tai nuoren koulunkäynnissä on pulmia
- kun lapsen tai nuoren mieltä vaivaa jokin: lapsi on esim. pelokas ja arka tai käyttäytyy levottomasti, mieli on maassa tai jännittäminen haittaa elämää
- kun perheen ihmissuhteet ovat jumissa tai parisuhteessa ei löydy yhteistä säveltä
- kun perhettä uhkaa hajoaminen
- kun ero on jo todellisuutta ja edessä on lasten huoltoon ja tapaamiseen liittyvien asioiden sopiminen
- tai jos haluaa keskustella jostakin muusta mieltä askarruttavasta asiasta.

Perheneuvolan työntekijöitä ovat psykologi, sosiaalityöntekijä, päihdetyöntekijä ja puheterapeutti. Heidän tehtävänä on tutkimus-, terapia- ja hoitopalvelujen saannin varmistaminen sekä lasten ja nuorten mielenterveysongelmien ehkäisy ja hoito.

Perheneuvolan sosiaalityöntekijä

- auttaa lapsen itsetuntoon, sosiaaliseen selviytymiseen ja motivaatioon liittyvissä ongelmatilanteissa yhteistyössä kodin kanssa
- on mukana koulun oppilashuoltotyössä
- tukee lasten ja nuorten kanssa toimivia työntekijöitä (esim. konsultoi erityisopettajia sekä muita opettajia ja oppilashuollon henkilöitä).

Psykologi

- tekee koulunkäyntiin ja hyvinvointiin liittyvät psykologiset tutkimukset ja arviot

Puheterapeutti

- antaa puheterapiaa sitä tarvitseville lapsille

- ohjaa ja konsultoi tarvittaessa koulun puheopettajaa
- toimii tämän kanssa yhteistyössä, mikäli heillä on yhteisiä puheoppilaita

Päihdetyöntekijä

- toimii mukana ehkäisevässä päihdetyössä ja tapaa tarvittaessa oppilaita päihteiden käyttöön liittyvissä asioissa

Lastensuojelun sosiaalityöntekijä

- tekee yhteistyötä kodin ja koulun kanssa perheiden ongelmatilanteissa (lastensuojeluun liittyvät huolet)

Jokaisella koulun aikuisella on lastensuojelulain perusteella velvollisuus ilmoittaa lasta koskevasta huolesta lastensuojelun sosiaalityöntekijälle.

10.12 Lapsi-/nuorisotyöntekijä

Lapsi-/nuorisotyöntekijä toimii yhteistyössä koulun kanssa lasten ja nuorten kokonaisvaltaista hyvinvointia edistäen. Hän ohjaa ja tukee lapsen kasvua vapaa-ajalla mm. tarjoamalla erilaisia lapselle mielekkäitä toiminnan mahdollisuuksia.

10.13 Koulun muu henkilökunta

Muu koulun henkilökunta toimii yhdessä koulun opetushenkilöstön kanssa oheiskasvattajana yhteisiä sovittuja sääntöjä noudattaen ja samoihin tavoitteisiin pyrkien.

10.14 Kehitysvammaneuvo

Kehitysvammaneuvoat ja kehitysvammahuollon aluetoimistot tai kehitysvammapoliklinikat antavat ohjausta ja neuvontaa kaikissa kehitysvammaisuuteen ja kehitysvammaisen lapsen koulutukseen liittyvissä asioissa. Niissä työskentelee sosiaalityöntekijöitä, psykologeja, lääkäreitä ja muuta asiantuntijahenkilökuntaa. Kehitysvammaneuvoat avustavat hoito- ja kuntoutussuunnitelmien laatimisessa ja ohjaavat tarpeellisten palvelujen piiriin.

11 Nivelvaiheet

Nivelvaiheella tarkoitetaan tässä oppilaan siirtymistä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen, esiopetuksesta alakouluun, alakoulusta yläkouluun ja yläkoulusta jatko-opintoihin. Opintojen nivelkohtia voivat olla myös luokan tai koulun vaihtuminen ja siirtyminen opettajalta toiselle. Koulunkäynnin kannalta tarpeellisen tiedon siirtäminen nivelvaiheissa on tärkeää, jotta opettaja pystyy huomioimaan oppilaan vahvuudet ja tuen tarpeet alusta asti. Yhteiset käytännöt nivelvaiheiden huomioimisessa mahdollistavat oppilaan koulupolun ja oppimisen kokonaisvaltaisen seurannan ja auttavat yleisen, tehostetun tai erityisen tuen tarpeiden määrittelyssä.

Lapsen turvallisen koulunkäynnin takaamiseksi on tärkeää, että riittävät tiedot siirtyvät nivelvaiheissa oppilaan mukana. Kaikissa nivelvaiheissa yhteistoiminnan periaatteena on ennaltaehkäisevä oppilashuolto ja luottamuksellinen tiedonsiirto eri työyhteisöjen ja toimijoiden välillä.

11.1 Esikouluun tulevat lapset

- 5-vuotistarkastukset (psykologi / neuvolan terveydenhoitaja)
- havainnoinnit (päivähoito / koti / erityislastentarhanopettaja)
- Toukokuussa nivelvaihepalaverit, yhteistyöpalaverissa osallisina neuvolan terveydenhoitaja, mahdollinen psykologi, erityislastentarhanopettaja / erityisopettaja sekä esikouluopettajat. Kehitysvammaisten osalta kehityspoliklinikan edustaja/t mukana ovat myös mukana.
- huomioi tiedonsiirtolomake, jossa vanhemmat allekirjoittavat luvan siirtää tiedot lapsesta seuraavaan nivelvaiheeseen

11.2 Esikoulusta alkuopetukseen

- esikoulussa tehty havainnointi / mahdolliset henkilökohtaiset esikoulusuunnitelmat
- alkuvuodesta ryhmäkouluvalmiustestit esikouluikäisille (huomio vanhempien lupa) → palaute esikouluopettajille ja vanhemmille; tarvittaessa lisätutkimukset
- suunnittelupalaveri ensimmäisen luokan opettajien kanssa, tapaamisessa mukana erityislastentarhanopettaja / erityisopettaja / ensimmäisen luokan opettaja sekä tarvittaessa psykososiaalisen yksikön työntekijä

11.3 Alakoulusta yläkouluun

- 6.lk:n keväällä luetun ymmärtämisen ja kirjoitustaidon kartoitus sekä matematiikan keskeisten asioiden osaamisen kartoitus
- erityisopettajat täyttävät tuen tarpeen koontilomakkeet
- palaverit, jossa mukana alakoulun puolelta luokanopettaja ja erityisopettaja, yläkoulun puolelta erityisopettaja / oppilaanohjaajaa / rehtori.
- oppilaiden odotusten ja toiveiden kuuleminen.
- ryhmäjaossa edellä mainittujen esiin tulleiden seikkojen huomioon ottaminen.

11.4 Yläkoulusta toiselle asteelle

- tiedonsiirtoluvan päivittäminen
- palaveri toisen asteen oppilaitoksen edustajien kanssa, jossa mukana oppilaanohjaaja, erityisopettaja, rehtori, kasvatusohjaaja ja terveydenhoitaja
- varmistetaan, että tieto tehostetun tuen tarpeesta välittyy seuraavaan oppilaitokseen

11.5 Opettajalta toiselle

- yhteistyöpalaveri, missä mukana oppilaan edellinen opettaja, vastaanottava opettaja, erityisopettaja sekä mahdollinen avustaja

11.6 Koulusta toiseen muuttaminen

- päivitettävä tiedonsiirtolupa
- varmistettava, että tarvittavat tiedot lisääntyvästä tuen tarpeesta siirtyvät seuraavaan kuntaan / kouluun

11.7 Kouluun tulevat uudet oppilaat

- tiedonsiirtolomake, jossa vanhemmat allekirjoittavat luvan siirtää tiedot lapsesta seuraavaan nivelvaiheeseen tai koulusta toiseen siirryttäessä

12 Testit ja niiden hyödyntäminen

Vuosikello esittää, mitä testejä voidaan pitää, milloin ja millä luokilla niitä pidetään. Kouluittain vuosikelloa voidaan soveltaa joustavasti. Testaamisessa painotus on esi- ja alkuopetuksessa sekä nivelvaiheissa.

Testituloksesta annetaan tieto oppilaalle, huoltajille ja opettajalle ja se velvoittaa opettajaa toimenpiteisiin (= eriyttäminen / tukiopetus / erityisopetus). Nivelvaiheissa tiedot testauksista ja niiden tuloksista siirretään seuraavaan vaiheeseen.

Armi, Allu ja MaKeKon pitämisestä sovitaan kouluissa luokan-/aineenopettajan ja erityisopettajan kesken, yhteenvedot tekee erityisopettaja ja sanelut pitää erityisopettaja (Poussu-Ollin sanelut). NMI-testien osalta kouluissa sovitaan erityisopettajan ja opettajan välillä työnjako. Kaikessa tuetaan toinen toistaan.

Tarvittaessa

- Banuca 1. – 3.lk
- Sano millä se alkaa -nopea sarjallisen nimeämisen testi
- NMI:n Luki-testaus 9.lk
- Allut 7.lk
- MaKeKo esikoulu ja 7. – 9.lk
- KPT tarvittaessa uudestaan keväällä

ARMI = Luku- ja kirjoitustaidon arviointimateriaali 1. – 2. luokalle. WSOY

ALLU = Ala-asteen lukutesti. Johanna Lindeman, Oppimistutkimuksen keskus.

Sanelutestit (Hanna-Sofia Poussu-Olli, Markku Saarni, Scribeo)

MaKeKo = Matematiikan keskeisen oppiaineen kokeet luokille 1-9 Oy Opperi Ab

NMI = Niilo Mäki Instituutin lukitestinuorille aikuisille (9.lk→)

KPT = Kontrolloitu piirrostarkkailu

BANUCA = lukukäsitteen ja laskutaidon hallinnan testi

13 Lomakkeet

13.1 Tehostetun tuen valikko

Oppilas _____ Luokka _____ Tarkistuspäivät ___/___/___

Opettaja _____ Erityisopettaja _____

Mitä tukitoimia kokeiltu, millä tuloksella?

Tukitoimet	Kyllä	Ei	Ei tarvetta	Havainnot
I Oppimisympäristö				
*Istumapaikka lähellä opettajaa				
*Istumapaikka kaukana häiriötekijöistä (ovesta, ikkunasta jne.)				
*Tavaroilla omat paikat				
*Ylimääräisten ärsykkeiden karsiminen luokasta				
*Selkeät, yhdessä sovitut säännöt luokassa				
*Eri työskentelykokoonpanojen kokeilu (yksilö, (pari-, ryhmätyöskentely, yhteistoimintaryhmät)				
*Opetusryhmän vaihtaminen				
*Eriytetty työskentelytila (esim.sermit)				
*Muu, mikä?				
*Muu, mikä?				
Lisähuomioita:				

Mitä tukitoimia kokeiltu, millä tuloksella?

Tukitoimet	Kyllä	Ei	Ei tarvetta	Havainnot
II Oppimisen tukeminen				
*Päivän / tunnin ohjelman ja tavoitteiden läpikäyminen yhdessä oppilaiden kanssa Ohjelma selkeästi näkyvissä päivän ajan.				
*Toimintaohjeiden selkiyttäminen, yksinkertaistaminen ja pilkkominen				
*Läksyjen merkitseminen taululle				
*Läksyvihon/kalenterin päivittäinen käyttö				
*Opettajan, avustajan tai luokkatoverin apu tehtävien merkitsemisessä				
*Läksykirjojen ja opiskeluvälineiden mukanaolon tarkistaminen päivän loppuksi				
*Läksyjen kertaaminen ennen tunnin päättymistä				
*Tehtävälistan/työsuunnitelman käyttö luokassa				
*Tehtävätavoitteiden selkeä määrittely kahden kesken oppilaan kanssa				
*Tehtävien jakaminen osavaiheisiin				
*Tapahtumien runsas ennakointi				
*Yhteisten toimintatapojen sopiminen avustajan kanssa				
*Uuden asian esilletuonti tunnin lopussa – Mitä tällä tunnilla opimme?				
*Selkeät, paloitetut asiakokonaisuudet, selkeät toimintamallit, prosessin tärkeys tekemisessä				
*Muu, mikä?				
*Muu, mikä?				

Lisähuomioita:				
----------------	--	--	--	--

Mitä tukitoimia kokeiltu, millä tuloksella?

Tukitoimet	Kyllä	Ei	Ei tarvetta	Havainnot
III Opetus- ja toimintatapojen muokkaaminen				
*Lisätty mallintaminen ja ohjaaminen opetuksessa				
*Apumateriaalien käyttö				
*Havaintomateriaalien käyttö				
*Liikkumismahdollisuus luokassa				
*Lisätty myönteinen palaute toivotusta käyttäytymisestä				
*Säännöllinen palaute ja edistymisen tarkistaminen				
*Yksilölliset, lyhennetyt tehtävät				
*Palautejärjestelmän käyttö tehtävien tekemiseen				
*Palautejärjestelmän käyttö käyttäytymiseen				
*Lisätty henkilökohtainen ohjaus				
*Lisäaika kokeissa				
*Suulliset kokeet				
*Koe toisessa tilassa kun muu ryhmä aikuisen valvonnassa				
*Oppilas sanelee, aikuinen kirjoittaa kokeessa				

*Muu, mikä?				
*Muu, mikä?				
Lisähuomioita:				

Mitä tukitoimia kokeiltu, millä tuloksella?

Tukitoimet	Kyllä	Ei	Ei tarvetta	Havainnot
IV Tehostettu yhteistyö				
*Reissuvihon päivittäinen t. viikoittainen käyttö				
*Lisätyt puhelinkontaktit vanhempiin huolista ja hyvistä asioista				
*Sopimusten käyttö				
*Huoltajan kanssa pidetyt tapaamiset; tavoitteista ja toimenpiteistä sovittu				
*Yhteistyö toisten opettajien kanssa				
*Yhteistyö erityisopettajan kanssa				
* Oppilaan tilanteen selvittäminen oppilashuoltoryhmässä				
* Asiantuntijapalveluiden käyttö (psykologi, perheneuvola)				
*Koulunkäyntiavustajalla kuva oppilaan kokonaistilanteesta				
*yhteistyö kodin, ja avustajan välillä				
*tehostettu yhteistyö mahdollisten koulussa olevien harjoittelijoiden koulun toimijoiden välillä				
*Muu, mikä?				
*Muu, mikä?				
Lisähuomioita:				

Mitä tukitoimia kokeiltu, millä tuloksella?

Tukitoimet	Kyllä	Ei	Ei tarvetta	Havainnot
V Eriyttävät toimenpiteet				
*Tehtävien eriyttäminen				
*Samanaikaisopetus				
*Tukiopetus				
*Laaja-alainen erityisopetus, osa-aikainen erityisopetus				
*Palkkioiden sovittu ja järjestelmällinen käyttö				
*Lisätty sosiaalisten taitojen harjoittelu aikuisen tuella				
*Pulpettihoppi (oppiaineen tavoitteet listana)				
* Tietokoneen hyödyntäminen yksilöllisissä harjoituksissa				
*Koulunkäyntiavustajan tuki saatavilla				
* Vapaaehtoinen lisätunti aamuisin tai muulloin jolloin tehdään opettajan/oppilaan toivomia harjoituksia				
*Muu, mikä?				
*Muu, mikä?				
Lisähuomioita:				

13.2 JOPO – hakemus

HAKEMUS JOPO-LUOKALLE

Hakija: _____

Syntymäaika: _____

Joulutodistuksen keskiarvo : _____

Poissaolotunnit lukukaudella 20__ - 20__: _____

Huoltajat: _____

KYSYMYKSET HAKIJALLE:

1. Kerro omin sanoin koulunkäynnistäsi. Miten olet viihtynyt koulussa ja mitkä asiat siihen vaikuttavat?

2. Mikä koulussa on ollut mukavaa? Missä olet hyvä?

3. Mistä et ole pitänyt? Mikä on vaikeaa?

4. Mikä JOPO –luokassa kiinnostaa sinua?

5. Miksi JOPO –luokasta voisi olla sinulle hyötyä?

6. JOPO-luokassa on paljon työssäoppimisjaksoa. Luettele työpaikkoja, joihin voisit ajatella meneväsi.

7. Mitä työpaikalla onnistuminen vaatii sinulta itseltäsi?

8. JOPO-luokalla opiskeluun kuuluvat vierailukäynnit. Oletko valmis sitoutumaan näille reissuille?

9. Mitä harrastuksia sinulla on ?

10. Missä asut? Ketä perheeseesi kuuluu?

11. Mitä tulevaisuuden suunnitelmia sinulla on ?

12. Mitä haluaisit kysyä meiltä?

Oppilaan allekirjoitus: _____

Nimenselvennys: _____

Puhelinnumero: _____

KYSYMYKSET HUOLTAJALLE:

13. Mitkä ovat mielestänne lapsenne vahvuudet? Missä hän on hyvä?

14. Mitkä asiat ovat tällä hetkellä eniten huolta tai vaikeuksia aiheuttavia hänen elämässään?

15. Mitä hyötyä JOPO-luokasta voisi olla lapsellenne?

16. Oletteko valmiita sitoutumaan tiiviiseen yhteistyöhön JOPO-luokan kanssa?

17. Mitä JOPO –luokkaan liittyviä kysymyksiä teillä on ?

Huoltajan allekirjoitus: _____

Nimenselvennys: _____

Puhelinnumero : _____

13.3 Pedagogisen arvion lomake

13.4 Oppimissuunnitelman lomake

13.5 Pedagogisen selvityksen lomake

13.6 Erityisen tuen päätöslomake

13.7 HOJKS-lomake